

Johanna Gustafsson Fürst:

Reflektioner utifrån ett samtal om estetiska ämnen, lärande och ungdomars deltagande i konsten i en tid då de estetiska gymnasieämnena inte längre är obligatoriska

En eftermiddag hösten 2012 samlades en bred publik med olika bakgrund, ålder och professioner för att tala om de olika konsekvenser som minskad undervisning i de estetiska ämnena ger samhället på lång sikt, och YAPP i Botkyrkas arbete för att skapa positiva effekter i sammanhanget. Samtalet genomfördes i samband med Botkyrka konsthalls släpp av En Kollektiv Skulptur, en publikation och en gestaltning av samarbetsprojektet YAPP i Botkyrka.

YAPP – Young Artist Production Program– i Botkyrka är en form för samverkan mellan olika institutioner och individer, ett konstprojekt i kursform med ett ben i gymnasieskolan, ett ben i konstvärden och ett ben på konsthögskolan. I centrum står gymnasieelever och studenter från konsthögskolorna. De framtida kulturproducenterna och kulturkonsumenterna.

Deltagare i samtalspanelen: Johanna Gustafsson Fürst (konstnär), Sandra Kourie (sjuksköterskestuderande, tidigare elev på Tullinge gymnasium samt deltagare i YAPP i Botkyrka våren 2012), Anna Widing Niemelä (rektor Tullinge gymnasium) och Ebba Östlin, (socialdemokrat och utbildningsnämndens ordförande i Botkyrka kommun).

Estetisk verksamhet inte längre obligatorisk

Sandra Kourie deltog i YAPP i Botkyrka våren 2012 genom Tullinge gymnasium. Hon läser nu till sjuksköterska och berättar att när hon träffar patienter, har hon en nyvunnen känsla av att kunna bidra med något i relationen med patienten i stunden. Hon kopplar den förmågan till sitt deltagande i YAPP i Botkyrka. Genom sitt arbete fick hon en förståelse för vad konst är, kan vara och användas till, och hon kopplar ihop den med en relationell förmåga.

Estetisk verksamhet är inte längre obligatoriskt för landets gymnasieelever. Men Sandra hade tur, för i Botkyrka finns YAPP som kompenserar för det den vanliga skolan borde kunna erbjuda. Ett helt ämnesområde har plötsligt ryckts bort utan att en konsekvensanalys gjorts. Vad kommer detta att innebära?

Vi vet, Anna Widing Niemelä, rektor Tullinge gymnasium och Ebba Östlin, (s) utbildningsnämndens ordförande i Botkyrka kommun vet. Vi vet att de estetiska ämnena är livsviktiga. Livsviktiga ur ett samhällsekonomiskt och demokratiskt perspektiv. I ett PM om estetisk verksamhet skriver Gunnel Stenqvist (f.d. departementsråd på Utbildningsdepartementet) att ”Beslutet har också kritiserats av den internationellt erkända skolforskaren professor Anne Bamford. Hon har bl.a. väckt stor uppmärksamhet med sin forskningsrapport ’The Wow Factor’ där hon studerat skolor i hela världen för Unescos räkning. Hon lyfter fram att de länder som toppar utbildningsrankingen har starka estetiska ämnen.”

Nya modeorden ”det entreprenöriella lärandet”

Samtalet glider över till att tala om det absurda i att man tar bort estetämnen som obligatorium samtidigt som ”det entreprenöriella lärandet” har blivit det nya modeordet inom skolan. Ett argument för de estetiska ämnena är att kreativiteten inte får tillräcklig näring i skolan utan dem. Ebba Östlin påpekar att det pågår två parallella strömningar i

tänkandet inom skolan och lärandet och att de just nu tycks motverka varandra. Den ena ifrågasätter humaniora och kräver mätbara resultat kopplat till nytta. Den andra trycker på mer ämnesövergripande samarbeten och det så kallade entreprenöriella lärandet.

Anna Widing Niemelä berättar att när begreppet kom in i skolan var det tydligt kopplat till företagande. Hon säger att det nu glidit mot att handla om en attityd till lärandet. Hur vi tar vara på och uppmuntrar elevernas kreativitet.

Jag reagerar på ordet kreativitet. För mig börjar det plötsligt att framstå som problematiskt, precis som ordet entreprenör har kommit att bli. Kanske beror det på att begreppet kreativitet liksom ordet entreprenör förvanskats till ett målstyrt görande som syftar till marknadsanpassad maximering. Vid ett annat tillfälle talar jag med konstnären Henrik Eriksson som säger att han inte tror min motvilja handlar om det, problemet ligger inte i ordet kreativitet utan att man blandar ihop kunskap och kreativitet. Han säger: *”Man tror att kreativitet är det enda som bildämnet erbjuder och därmed har man urholkat bildämnet.”* Han har rätt och man reducerar därmed också de andra ämnena till att inte vara kreativa. En oinspirerad bildlärare kan göra ämnet fullkomligt icke-kreativt medan en mattelärare kan göra matteämnet kreativt och lustfyllt. Det är inte så att estetämnen har patent på kreativitet.

Tillbaka till samtalet. Ebba tar upp den breddade rekryteringen till de konstnärliga högskolorna och undrar över vilket slags samhälle vi får om bara ett fåtal medborgare, från privilegierade hem, kommer att utbildas till konstnärer och vara de som speglar vår samtid. Det innebär att vi får ett samhälle där den bredd landets invånare har inte återspeglas inom kulturen och att många inte kan läsa av de gestaltningar vi konfronteras med dagligen. Det sägs att vi lever i ett bildsamhälle. Hur skall vi göra med alla dessa elever som inte lär sig tolka bilder? Vi får inte glömma att estetikläraren har en expertis, en kunskap i ett ämne som handlar om gestaltning.

Bildämnet borde i stället omvärderas som eget ämne med en egen ämnesspecifik kunskap, inte som kreativitetskapande ”mysjippo”. Alla lärare bör och kan främja det kreativa tänkandet och görandet. Det är viktigare än någonsin att kunna göra en kritisk avkodning av bilder och andra samhällsfenomen. Det handlar om att alla medborgare måste ges möjlighet till grundläggande färdigheter inom estetämnen för att få grundläggande verktyg för att förstå och spegla sin omvärld.

I publiken sitter även designern och konstnären Erik Annerborn som berättar att han genom sitt arbete med YAPP i Botkyrka kunde se hur den samtida konsten är väldigt praktisk att arbeta med som pedagogiskt verktyg. Den är lätt att ta till sig i gemensamma processer. Han arbetar nu som pedagog i Botkyrka.

Toby Lynas som går på Kungl. Konsthögskolan och deltog i YAPP i Botkyrka berättar att han lärde sig mycket av att prova olika roller. Producent, ledare, handledare, konstnär. Han säger att på skolan tenderar man att se sig som student men här arbetade man i egenskap av konstnär och det innebar ett ansvar som man växte av. Det är genom skillnaden mellan olika roller och relationer man ser sig själv och sin praktik, vilket är en stor del av det utforskande arbete som sker på en konsthögskola.

Åsa Moberg, skribent och författare, som sitter med i publiken betonar vikten av att som konstnär möta olika människor och situationer. Hon skriver i inledningen till texten hon bidragit med till verket *En Kollektiv Skulptur*; *”Det finns en lång tradition av mytbildning kring konstnären som ett manligt geni. Men ensamma konstnärer har aldrig funnits, konst har alltid fötts i samverkan mellan människor, kulturer, traditioner, religioner och tankemönster. När*

impulser och idéer möts uppstår det gnistor som är skapandets grund.”

Tillbaka till obligatoriet

I slutet på samtalet återkommer vi till obligatoriet. Det är ett antal elever som inte fullföljer YAPP i Botkyrka. De stod inte ut med att inte förstå syftet med kursen och hur processen skulle kunna vara mätbar. Hur skulle man få ett bra betyg? Kursen YAPP i Botkyrka värdesätter både individuellt arbete med fokus på gemensamma processer och samtal om konst. Hur sätter man betyg på det? Kanske var det de som hoppade av som mest behövde delta i kursen. Sandra som hade mod och förtröstan att stå ut med att inte veta exakt vad målet var och som hajar att det finns saker som inte är direkt mätbara på kort sikt, var ju redan där i vetandet om att ”*När impulser och idéer möts uppstår det gnistor som är skapandets grund.*”

En gymnasieelev på natur/natur-programmet i publiken säger att hon som elev hamnar i en svår situation. Hon berättar: Tidigt skall man veta vad man vill. Om man inte vet det får man tipset att välja natur/natur för där får man mest poäng så att man kan skjuta på beslutet och sen välja vad man vill - men programmet är ju upplagt för de som vill bli matematikprofessorer.

Anna tycker att det handlar om hur man ser på kunskap. YAPP i Botkyrka aktualiserar viktiga diskussioner om vad kunskap är och hur man bedömer kunskap, något som skolan bör tala mer om. Jag frågar Anna om hur man skulle kunna bevara det rum som YAPP i Botkyrka är i skolan. Hon svarar att skolan har ett friutrymme och det gäller att använda det. Hon berättar att skolan också har ett socialt ansvar, ett så kallat kompensatoriskt uppdrag. Hon säger att vi måste hitta nya vägar, där till exempel metoder som YAPP i Botkyrka kan vara en del som bidrar till innehållet i friutrymmet och skolan i helhet.

Ebba och Anna är överens om att YAPP i Botkyrka inte ska stanna upp i ett kortsiktigt projekt utan skall vara en del av en långsiktig plan för kultur och lärande i Botkyrka. Jag håller med dem men vill avsluta med att trycka på att ALLA elever på gymnasiet borde få ha ett YAPP i Botkyrka i sin kommun OCH obligatorisk estetisk verksamhet på sin gymnasieutbildning.

Johanna Gustafsson Furst

moderator för samtalet, konstnär och skribent med flerårig bakgrund som bildlärare